

Pieter Albert Bik geboren te Amsterdam.

8

Handwritten text, possibly a list or index, consisting of several small, illegible entries arranged vertically down the center of the page.

Biografie van Pieter Albert Bik, geboren te Amsterdam, ddo. 18 Juli 1798, die in de jaren 1841 benoemd werd tot Opperhoofd van de Nederlandsche Handel in het Keizerrijk Japan, tot de 15e Juli 1844.

Reeds op 14 jarige leeftijd aanvaardde hij de betrekking van jongste bediende op het notaris kantoor van Salomon Dorper, gevestigd aan de Nieuwe Zijdsvoorburchwal te Amsterdam.

Na twee jaren veranderde hij van werkkring en kwam als jongste bediende op het kantoor van de Heeren Engelberts en Fortuin, commissionaires in effecten gevestigd aan de Keizersgracht te Amsterdam.

De directe aanleiding tot zijn vertrek naar het voormalige Nederlandsch Oost-Indië was de benoeming van zijn oudste broer Adrianus Johannes Bik in 1815 tot Kunsttekenaar van het Departement van Kunsten en Wetenschappen op het eiland Java en alszodanig werd uitgezonden naar het toenmalige Nederlandsch Oost-Indië per Zijne Majesteits schip "Everts".

Dit vertrek bracht zijn waarde ouders en hen allen in een droevige stemming, vooral zijn dierbare Moeder kon het vertrek van haar eerst geboren zoon niet vergeten en stortte over zijn afreizen menige droeve traan. Dit voorval bracht zijn goede vader op het denkbeeld en was de aanleiding, dat hij ook solliciteerde om als ambtenaar voor Nederlandsch Oost-Indië te worden benoemd tot welke grote stap hij overging daar hen wellicht daar door beter de weg zou worden geopend om zijn talrijke kinderen mettertijd een goed bestaan te bezorgen. In het begin van 1815 kreeg zijn vader Jan Bik, geboren te Ameiden 1757, zijn aanstelling als ambtenaar der tweede klasse voor den dienst in Oost-Indië, met vrije overtocht voor vrouw en kinderen.

Op 1 April 1815 vertrok het gehele gezin, waaronder Pieter Albert Bik per Zijne Majesteits schip "Nassau". De reis voerde hen via Brazilië alwaar zij op een der eerste dagen van de maand Juni 1815 arriveerden. Het vertrek viel op 12 Juli van dat jaar en verlieten zij Rio de Janeiro. De reis voerde hen langs Kaap de Goede Hoop naar Straat Scenda en bereikten op de 3e September 1815 Batavia.

Het dagboek van P.A. Bik verhaalt verder over het verblijf te Batavia en zijn aanstelling door de Hoge Regering als scriba - secretaris van het Binnenlandsch Bestuur met als eerste standplaats Bandjermasin. Het dagboek geeft verder een zeer merkwaardig verslag van een dienstreis naar de grote- en kleine Dayak - het land der koppensnellers -. Het resultaat van deze reis was de verbroedering met de dayakkers en een soort handelsaccoord voor diverse boschproducten o.a. ook stofgoud.

In Juni 1818 reist Pieter Albert Bik terug naar Java, mede in verband met de ziekelijke toestand van zijn Moeder. Kort daarop vertrekt hij naar de Westkust van Borneo, alwaar hij 22 Juli 1818 aankomt op het sultanaat Pontianak. Van hieruit maakte hij dienst-reizen naar Sambas, Nw. Borneo en Landok in de binnen-

landen van West Borneo. Enige jaren later werd hij overgeplaatst naar Java met als standplaats Batavia. In de periode die daarop volgde, werd P.A. per resolutie der Hogere Regering tot Kommiss der 1e klasse op het Departement van Financiën op een maandelijks tractement van f. 300.- benoemd.

In Juli 1822 werd P.A. door de Hogere Regering benoemd tot Postmeester over de brieven en wagenposterij te Batavia op een maandelijks inkomen van f. 500.- per maand.

Op de 20e Augustus werd P.A. eveneens benoemd tot Kapitein der Schutterij bij de vierde Compagnie, tweede Bataljon. ~~Schutterij bij de vierde Compagnie, tweede Bataljon.~~

Op de 19e Mei 1832 werd P.A. benoemd tot Ontvanger der Belastingen der Cullatrale Successiën.

Op de 11e Februari 1835 keerde P.A. per schip "Prinses Marianna", kapitein W. Ploeg, via de Kaap de Goede Hoop naar Nederland terug voor een verblijf van drie en een half jaar aldaar.

Op de 5e September 1838 keerde P.A. Bik met zijn gezin per "Koning der Nederlanden" onder kapitein Barneveldt Kooij, naar Nederlandsch Oost-Indië, alwaar hij aankwam op 30 December 1838. P.A. keerde aldaar terug in zijn functie van Ontvanger der belastingen op de Cullatrale Successiën - 5 Januari 1839.

Spoedig daarna werd P.A. benoemd tot lid en penningmeester bij de Hoofdkommissaris van Weldadigheid (vermoedelijk sociale zaken).

Bij de terugkomst in December 1840 van een schip uit Japan vernam P.A. Bik, dat de betrekking van Opperhoofd van de Nederlandsche Handel op het eiland Decima vacant zou komen en dat daarin in 1841 voorzien moest worden. Na rijp overleg met zijn gezin en familie besloot P.A. om bij de Hoge Regering aanzoek te doen naar gemelde betrekking. P.A. had vele navolgers, doch door de overlegging van zijn staat van dienst, waarbij P.A. aantoonde, dat hij 21½ jaar het Gouvernement had gediend, bepaalde de Hoge Regering zich op zijn persoon, waarop op 10 April 1841 de benoeming volgde tot Opperhoofd van de Nederlandsche Handel in het Keizerrijk van Japan, onder het genot van het daaraan verbonden inkomen van f. 25.000.- 's jaars.

Op 13 Juni 1841 volgde zijn eervolle ontslag als penningmeester van de Hoofdkommissaris van Weldadigheid en op de laatste dag van genoemde maand eveneens eervol ontslagen als Ontvanger der belastingen der Cullatrale Successiën.

Op 10 Juli 1841 vertrok P.A. per zeilschip "Middelburg" met kapitein de Kooderkerk met gunstige wind en mooi weer.

De 22e Juli om 12 uren waren zij op de Macclisfield's Bank. - Des avonds een betrokken buiige lucht, zwaar onweder, zware deining. De reis vervolgende door Straat Formosa nam de wind hand over hand toe en veranderde weldra in een hevige storm of thayfoen -

Op 25 Juli 1841 schrijft P.A. in zijn dagboek:

-Het schip werkte verschrikkelijk en sloeg ineens zo geweldig over stuurboord over, dat ik dacht dat wij nimmer weder zouden oprijzen, aan het fokzeil hadden wij ons behoud te danken, alle overige zeilen zelfs die reeds waren vastgemaakt, rukten bij die gelegenheid los en vlogen weg. Gelukkig heeft men de fok weten bij te zetten en die deed het schip weder oprijzen, bij diezelfde gelegenheid sloegen onze twee sloepen, die in de davits hingen, weg, die aan stuurboordzijde werd weggesploeld, want het schip hing zoverre over, dat die sloep vlot raakte. Verscheiden andere kleinigheden, die op hetdek stonden, sloegen eensgelijks weg. Gelukkig, dat er geen mensenslevens waren verloren geraakt.- In die toestand brachten wij onze kommervolle nacht door in de kajuit en voornamelijk in mijn hut was alles door en door nat. Ik lag in mijn hut tussen twee koffers vastgesjord, de andere lagen in de kajuit; het was niet mogelijk voor ons op de benen te blijven staan en moesten alsoo geduldig ons lot afwachten.- Het schip maakte hevige slagzij over stuurboord - meer dan drie voet - waardoor de suikerlading zich had begeven en spoedig in melasse veranderde.-

Op de 27e Juli 1841 nam de wind af en werd zo goed als dit mogelijk was koers gesteld naar de Chineesche kust. De pompen raakten onklaar en verstopt door het stroopwater en het zand van de ballast.

Na een scheepsraad belegd te hebben, werd besloten voor het behoud van schip, lading en opvarenden van de reis naar Japan af te zien en de haven van Macao binnen te lopen, omdat aldaar zeildoek en tuigage voor handen waren.

Op de 30e Juli 1841 laten zij op de buiten rede van Macao het anker vallen.

Te Macao heeft P.A. ondermeer een ontmoeting met de Fransche consul de Heer Challeay, op wiens uitnodiging P.A. Macao gaat bezoeken. Ook tijdens dit verblijf te Macao overlijdt een goede vriend en reisgenoot van P.A. de Heer Pierot.

P.A. beschrijft dit als volgt:

- Ik begaf mij dadelijk naar het logement om mij van die verschrikkelijke tijding, die ik niet konde gelooven, te overtuigen. Dan helaas, daar komende bleek het mij maar al te goed, dat mijn vriend niet meer was. Zijn gelaatstrekken waren reeds verschrikkelijk veranderd, tranen van weemoed ontvielen mijn oogen en gaven mijn bedroefd hart verligting - Ik had voor Pierot vriendschap opgevat en beloofde mij daarvan schoone vruchten, doch - tegen de onverbiddelijke dood is geen kruid gewassen.-

Mede in verband met de lading, waarvan het beschadigde deel reeds verkocht was en het resterende niet voldoende om er in Japan koper voor te kopen, werd besloten de

terugreis naar Batavia te ondernemen. - aankomst 18 December 1841.

Teruggekeerd zijnde op Java maakte P.A. aldaar een langdurige dienstreis over Java en Madoera.

In Juni 1842 werd een tweede expeditie naar Japan toegerust.

Ten gevolge van het mislukken der expeditie naar Japan in 1841 besloot het Gouvernement om dit jaar twee schepen af te leveren in de hoop daarmede een dubbele retourlading te verkrijgen. De ingehuurde schepen waren de Amboina, kapitein Lourens en de Johannes Marines, kapitein van Delft, beide wel uitgeruste en goede schepen. P.A. werd op de Amboina vergezeld door de assistenten Oelrich en Kamberg, kommiss Jan Rickes en de pakhuismeester de Wolf. Assistent Lange en pakhuis knecht Lucus gingen scheep aan boord van de Johannes Marines.

De zeildag werd bepaald op 26 Juni 1842.

P.A. koesterde zich weldra na vertrek, dat hij ditmaal gelukkiger mocht wezen dan in 1841 en waartoe hij aan het Opperwezen zijn stille gebeden richtte. De reis verliep met gunstige wind en goed weer, via dezelfde route en de Macclesfield Bank en passeerde op de 10e Juli Straat Formosa. De dagen daarop volgende, geraakten zij eveneens in een orkaan. De toestand was wederom zeer zorgwekkend en bedacht P.A. zich over een eventuele 3e reis, zo hij zijn betrekking als opperhoofd van de Japanse handel daarvoor zou behouden.

Op de 15e Juli nam het weer af, doch de hoge zeeën bleven en verloren zij het zich op de Johannes Marines. De 16e Juli had een ontmoeting plaats met de Engelse oorlogsbrik Camillion. Ongeacht de hoge zeeën kwam de gezagvoerder aan boord van de Amboina om de ware breedte te vernemen. De brik was zwaar gearmeerd en telde 60 koppen. De gezagvoerder verhaalde hen, dat de Engelse troepen Nanking hadden ingenomen. De brik was bestemd voor Nieuw Holland en zij gaven de Engelsen hun brieven mee.

Op de 21e Juli bevond de Amboina zich op $26^{\circ}\text{NB}-121^{\circ}39'\text{OL}$. De gezagvoerder opende met de gebruikelijke plechtigheid de geheime Japanse seinvlaggen, t.w. een witte vlag met twee rode halve manen (ruggelings tegen elkaar) en een witte vlag met Japanse karakters, welke de betekenis hadden "Vriend des Keizers van Japan". Deze vlaggen dienden om Japanvaarders van molestie te vrijwaren.

Op 25 Juli 1842 kwam de Japanse kust in zicht en vernamen zij van vissersboten, dat er reeds enkele uren tevoren een Hollands schip was binnengelopen.

Uittreksel van- en citaten uit het door Pieter Albert Bik, in de functie van Opperhoofd van de Nederlandsche Handel in het Keizerrijk Japan, eigenhandig geschreven dagboek en brief betreffende zijn aankomst op het eiland Decima en verblijf aldaar.

Tegen 11 uur van de 26e Juli 1842 naderden zij de noordelijke Carvalo en konden zij de Hollandsche vlag duidelijk onderscheiden. Een praajboot kwam langs zij. Van hen ontvingen zij een langwerpige doos, welke aan een lange bamboe stok was vastgebonden. Het was nl. verboden, dat er iemand aan boord kwam, alvorens de gijzelaars van boord waren gehaald. Deze doos bevatte een haven-rapport en enige rensignementen, die door het waarnemend Opperhoofd waren ondertekend en na invulling weder in de doos werden gedaan en overboord werden afgegeven. De praajboot begaf zich daarop met de meeste speed naar de wal.

Even nadat zij de noorder carvalo waren gepasseerd, deden zij een saluut van 9 schoten en kort daarop kwamen er een paar tolken aan boord om de gijzelaars af te halen. Door P.A. waren daartoe aangewezen de assistent Oelrich en de dokter van de Amboina, de heer van Enst. Na hun vertrek van boord was de Amboina tot dichtbij de Papenberg genaderd.

Hier is men verplicht te ankeren en eerst toestemming te vragen om naar Nagazaki op te zeilen. Dit was voor hen des te meer vereisd, omdat de Johannes Marines reeds was doorgezeild en men geen tweede schip had verwacht. Er kwam een Opperbanjoost met groot gevolg aan boord. P.A. had zich voor deze gelegenheid in groot kostuum gekleed en was dit merkbaar, dat dit een goede indruk maakte, omdat men in vele jaren geen Opperhoofd in groot kostuum gezien had.

Na verschillende beleefdheidsvormen in acht genomen te hebben, werd ~~xx~~ P.A. gecomplimenteerd door de Opperbanjoost, hetgeen door P.A. op de beleefdste wijze werd beantwoord.

Voor en alear de toestemming van de Gouverneur van Nagazaki was verkregen, gaf de Opperbanjoost te kennen dat het schip kon doorzeilen. Omgeven door een 60 tal grotere en kleine bootjes, allen met vlaggen en wimpels versiers, werd de Amboina geboegseerd door de baai van Nagazaki. P.A. beschreef dit als volgt:

"Wezenlijk, het was een treffend schouwspel en men kon duidelijk bespeuren, dat het voor de Japanners een feestdag was. De gehele baai van Nagazaki bestaat uit bergketenen zo dat de oevers zeer hoog zijn evenals te Rio de Janairo. De Keizer en Keizerinnewacht zijn nagenoeg tegenover elkaar gelegen en vrijwel met geschut en militairen bezet. Toen wij dezelve passeerden deden wij een saluut van 28 schoten. Ieder schot hoort men stellig wel drie malen, zodat het een aanhoudend vuren gelijkte."-

Ten vier uren in de namiddag gingen zij voor het eiland Decima ten anker. De aanblik van de stad had P.A. zich anders voorgesteld. Het had iets treurigs voor hem, doch de omliggende bergen en heuvels vond hij prachtig om te zien. In gezelschap van de pakhuismeester Wolff en kapitein Lourens, verliet hij met de grote sloep de Amboina om zich naar de wal te begeven. Van het van boord gaan kreeg P.A. nog een saluut van 11 schoten, waarvoor P.A. de kapitein hartelijk bedankte.

P.A. stapte aan wal bij de waterpoort van het eiland. Daar stonden de heren, die als gijzelaars van de beide schepen reeds vroeger aan wal waren gegaan en kapitein van Delft P.A. op te wachten. Zijn steek met veren op het hoofd en een aan de zijde een degen trok zeer velen nieuwsgierigen. Binnen de waterpoort maakte P.A. zijn complimenten bij de wachthebbende Opperbanjoost. Op het portaal van de woning ontmoette P.A. de Heer Grandison, waarnemend Opperhoofd en vriend, die hem zeer minzaam ontving. De oude vriendschap, die tussen hen had bestaan, werd spoedig hernieuwd. De heer Grandison was zeer verheugd, dat de keuze van zijn vervanger op P.A. was gevallen en dit had ook ten gevolge, dat zij beiden spoedig op vertrouwelijke voet met elkaar stonden.

De eerste, die P.A. in zijn woning kwam bezoeken was de burgemeester Syradayo, een man van grote verdienste en veel invloed en de goede zaak zeer was toegedaan. Ten aanzien van de japansche beleefdheden ontving P.A. onderricht van de heer Grandison. P.A. schrijft hierover:

- Velen zeggen dat het voor ons toch zeer vernederend is zich voor een Japanner te moeten knielen en ik was zelf niet vrij, maar nu ik het geval ben van het te moeten doen en dagelijks zie hoe komplimentair de Japanners onder elkaar zijn en zich voor ons ook geheel op de grond werpen, zie ik er weinig vernederends meer in en ben er nu alreeds aan gewoon.-

Met de burgemeester Syradayo werden de facturen opgenomen en bij die gelegenheid leest P.A. overluid op welke artikelen en in welke hoeveelheden waren aangevoerd. Meer dan twaalf schrijvers hielden daarvan nauwkeurig aantekening.

Nog vele andere ambtenaren kwamen hem bezoeken. Veel aandacht trok de mede genomen glazen koffiekkan en koffieglazen en werd hem verzocht deze af te staan. P.A. werden Saksabro en Sakoeszitzero als tolken toegewezen.

Na enige tijd maakt hij een rondwandeling over het eiland Decima en verklaart, dat het hem achteraf nog al meevalt. Vooral de planten en groente tuinen. In de planten tuin stond een tuinhuis van waaruit men een lievelijk uitzicht had over de baai. Ook bevond zich in het tuinhuis een redelijk goed biljart. P.A. besloot in navolging van de heer Grandison er een paar koeien en varkens op na te gaan houden om tegen de winter wat rookspek te hebben en ten alle tijden goede melk.

In September 1842 ontving P.A. aan boord van de Am-

gelegenheid vier grote koopmans woningen in minder dan een uur geheel afbfangen. Men dacht algemeen dat de brand door kwaadwillende was aangestoken. Bij dergelijke gebeurtenissen moeten de tolken zich naar het eiland Decima begeven ten einde in tijd van gevaar dadelijk voor hun behoud de nodige maatregelen te kunnen nemen en het archief te bergen. Bij de voornoemde brand was er voor hen geen gevaar daar de afstand van de brand te groot was. Enige jaren daarvoor was het gebeurd, dat de huizen even over de brug van het eiland een prooi van de vlammen waren geworden en toen de nood aan de man kwam, had men in een uur tijds de gehele factorij en de meubels en het archief naar het in de baai gelegen dorp Inasa vervoerd en aldaar in veiligheid gebracht.

Op de 18e September 1842 werd P.A. ontboden bij de Gouverneur in de stad Nagasaki en beschrijft dit voorval als volgt:

- De heer Grandison en ik waren ontboden om bij de Gouverneur te komen, teneinde mede deling te ontvangen van een Keizerlijk bevel, en om die reden moest de optocht in statie plaats vinden. Wij werden beide gedragen in twee zeer nette norimans, de dragers in zwart kostuum met het wapen van de oude O.C. voorzien. De trein werd geopend door twee dienaren die onze statie mantels in zwart verlake lederen dozen droegen en wijders volgde een groot aantal tolken, banjoosten en mindere dienaren. Siedien, mijn persoonlijke Javaansche bediende, heb ik bij die gelegenheid mede genomen en liep naast mijn norimons. Hij droeg mijne zwarte fluwelen schoenen, welke ik bij het binnentreden van het Gouvernementshuis aantrok, omdat het niet geoorloofd is de matten met lederen schoenen te betreden. Na eerst onze compliment bij enige Opperbanjoosten afgelegd te hebben, werd Z.Edele van onze aankomst kennis gegeven en na nog enige oogenblikken in het voorvertrek vertoefd te hebben werden wij toegelaten.- De Gouverneur zat midden in het vertrek, rechts van hem vier Opperburgemeesters en links de banjoosten, dwarskijkers, tolken enz. enz. Nadat wij Z.Edele gekomplimenteerd hadden, las hij ons in persoon in het Japans het Keizerlijk bevel voor. Ik had mij enigszins gevleid, dat het iets goeds betreffende onze handel zoude zijn, maar was niet weinig teleurgesteld, toen ik door de tolk, die het ons vertaalde, vernam dat dit betrekking had op de schepen, die door stormen op de Japansche kusten vervallen en om zo te zeggen niets om het lijf had. Op mijn terug tocht naar het eiland werd ik door vele kleine jongens die mijn draagbaar

voornamelijk een bezoek van de landsheer van Ferando, de streek waar de oude factorij was gelegen. De vorst was bij zijn vertrek voor boord zeer in zijn schik, althans bedankte P.A. en de kapitein Lourens zeer nederig. Na verloop van veertien dagen kwamen de presenten. Voor kapitein Lourens twee balies zakkie en zes droge vissen en voor de beide Opperhoofden P.A. Bik en de Heer Grandison 700 kippeneieren. Dit was volgens het kapittel en als de man meer had gegeven zou hem dat worden kwalijk genomen.

Kort na deze plechtige receptie, vierden de Japanners het Lampen feest. De graven van hun afgestorvene betrekkingen worden dan gedurende drie nachten met brandende lantarens behangen en omdat hun graven op de berghellingen, die op de baai uitlopen, zijn gelegen, gaf die verlichting een zeer schoon effect. De laatste nacht van dit feest brengt ieder huisgezin een klein van stroo gemaakt schuitje of bootje in zee en laat het met twee of meer verlichte lantarens al naar mate de grote van het vaarttuigje, door de stroom afdrijven, terwijl zij bij het te water brengen een verschikkelijk leven en misbaar maken: zij geloven, dat de geesten van hun afgestorven betrekkingen, die voor de offerande op de graven, uit de hemel zijn komen afdalen en op die wijze, nl. met de schuitjes weder naar het verblijf van gelukzaligheid terugkeren. Men verhaalde P.A., dat er enige vruchten, gekookte rijst en andere etenswaren, alsmede enige penningen van weinig waarden in worden gedaan.

De geschriften van P.A. maken melding van straoefeningen. Hij omschrijft deze gebeurtenissen als volgt:

-Op een vroege morgen zijn er zes mensen onthoofd, een wegens kindermoord, een wegens een herhaalde diefstal en de vier anderen om nog mindere misdaden en welke reden hun en de familie de gunst wordt bewezen, dat de onthalsing niet in het openbaar, maar in de gevangenis plaats vindt - Men kan hieruit nogal opmaken, dat het gerecht hier in Japan streng wordt gehandhaafd - Ook is er onlangs een voornaam koopman gearresteerd en naar Jedo opgezonden, die nu zeven jaar geleden van de Chineesche jonken had gesmokkeld en welk feit nu eerst aan den dag was gekomen. De dood is er mede gemoeid, terwijl de opvoering naar Jedo alreeds een geduchte straf is, verbeeldt U eens, de ongelukkige wordt hier in een mand gesloten in zittende houding en komt er voor Jedo niet uit. Dus vijf of zes weken moet hij in dezelfde positie blijven. Het eten en drinken wordt hem toegediend en tot het doen van zijn dagelijkse behoeften, is er een gat in de bodem van de mand. Men kan wel nagaan, dat zij doorgaans half dood op de plaats van bestemming aankwamen.-

Verder maken de geschriften van P.A. melding van een kortelings plaats gehad hebbende brand bij welke

naliepen om mij door de raampjes nog eens goed te kunnen opnemen, overluid uitriepen "kapitein van Ollanda" dit is Hollands Opperhoofd.

Tijdens een groot bezoek van twee eerste secretarissen en een agent van de Landsheer van Fiesen, vijf hoofden en twaalf minderen van de Keizerswachten en een gevolg van 150 man, die allen ontvangen werden in de ambts-woning van het Opperhoofd, werden na het uitwisselen van complimenten, likeur, gebak en confituren gepresenteerd. Bij deze gelegenheid gaven de bezoekers de wens te kennen om eens Hollands te zien schrijven. Daartoe werd de assistent Oelrich* binnen geroepen om op een dertigtal, opzettelijk door de gasten mede gebrachte waaiers inscripties of namen van een plant of bloem te schrijven, waardoor de waaiers voor hen een grote waarde verkreeg.

In October 1842 werd een dagtocht ondernomen naar Aba en Mogu, twee vissersplaatsen, gelegen aan de baai Simobara. De trein, die hiervoor werd samengesteld, bestond uit veertien Hollanders, twee Javanen, zes tolken, vier onderbanjoosten, een caserus, een schrijver, een boodschapper, drie dienaren van het Opperhoofd, vier camprodoovers, een koelimeester en een veertigtal koelies, dus ongeveer tachtig personen. De oploop van mensen was zeer groot, omdat men een zo groot gezelschap Hollanders nog nooit tezamen had gezien. Onderweg passeerden zij vele fraaie gebouwen en verscheidene tempels, welke op vrij hoge heuvels gebouwd waren, waarvan de toegangen bestond uit een breede van graniet steen. De heuvels en landerijen waren een lust om te zien. Alles was bebouwd met rijst, boekweit, gerst en rogge. De beide plaatsen voornoemd waren armoedig, doch schilderachtig gelegen in het omringende landschap gelegen. Te acht uur kwam de trein behouden terug op D.

Enige tijd na deze tocht naar Aba en Mogu, was het begin van het Matsoeru feest. Op de 12e en 14e October 1842, woonde P.A. met genoeg van het Matsoeru feest bij. Op een stelling voor de poort van het eiland Decima woonden de Hollanders, waaronder P.A., verscheiden voorstellingen en dansen door kinderen van acht tot tien jaren bij, merendeels meisjes. Beurtelings moeten de dertien straten van de stad de kosten van deze feestelijkheden dragen. Om het hoogste punt van het Matsoeru feest te kunnen gadeslaan, had P.A. in een van de drukste straten van Nagasaki een huis afgehuurd, ten einde de priesterlijke optocht, die door de Gouverneur en alle hoge ambtenaren werd gevolgd, te zien passeren. De god Soewa, zijnde de beschermheer van Nagasaki, werd uit de tempel gehaald en in een statige processie rondgedragen. De Hoge priester zat in een draagstoel, die door twaalf man op de schouders werd gedragen. Een menigte mindere geestelijke volgden hem te paard en te voet. De paarden waren wonderlijk opgetoemd en had dit wel iets weg van de riddertijden. De paarden hadden kousen aan

van stroo vervaardigd, om het uitglijden op de trappen, waarmede men van de ene straat in de andere kon komen, te beletten. Tijdens deze processie heerste overal onder de samengevloeiende bevolking orde en stilte en kwam er onder de duizende mensen niet de minste onregelgdheid voor. Toen P.A. aan het hoofd van de Hollanders over straat ging, hadden zij meer bekijks dan de processie van de Nagazakische god.

De 13e October 1842 of de 10e dag van de Japansche maand Koegoats was de bepaalde dag, waarop de Gouverneur van Nagazaki en zijn vervanger bij het Opperhoofd bezoek kwamen afleggen. Op die gelegenheid inspecteerden zij de Keizerswachten en bezochten de beide Hollandische schepen, waarna zij de woning van het Opperhoofd bezochten. Gezeten op rijk geborduurde kussens werden wederzijds de Japansche complimenten afgelegd. Na een kopje thee en likeur gebruikt te hebben, ging ~~gmk~~ het gezelschap naar het tuinhuis om te zien biljarten. Twee heren assistenten speelden voor de hoge personages een partijtje carambole, hetgeen hen zeer wel beviel. Bij het verlaten van het eiland, maakten zij gebruik van de grote stadspoort, terwijl alle andere komende en gaande man zich van de kleine poort moesten bedienen. De volgende dag werd een bezoek gebracht aan drie voornamen tempels o.a. de tempel Soewa, zeer merkwaardig om te zien en was gelegen op een heuvel. Om de tempel te bereiken moest men meer dan 200 treden omhoog klimmen.

Op de 18e October was het wederom een bepaalde dag van het jaar, waarbij de aanbieding van de fassak of jaarlijksche recognitie aan de Gouverneur, burgermeesters enz. plaats vond. Deze dag hield het bezoeken van meer dan 15 van die heren in. Hier en daar nuttigde P.A. enige versnaperingen en moest zo veelvuldig buigen om de Japansche complimenten te maken, dat P.A. de volgende dag een geweldige pijn in de leden had. P.A. had er schik in, hoe hij ten huize van de burgemeester door de schone sexe werd bespioneerd. Achter ieder reetje van de papieren sifhutten, waarmede de kamers van elkaar worden gescheiden, stonden lieve meisjes P.A. van top tot teen op te nemen. Naar het vermoeden van P.A. waren deze reetjes opzettelijk gemaakt.

Op de 20e Koegoats of de 23e October 1842 moesten de Nederlandsche schepen, klaar of niet klaar naar de Papenberg vertrekken. Omstreeks 10 uren kwam de eerste secretaris van het Gouvernement aan boord om afmonstering te houden en om zich ervan te overtuigen, dat er niemand van de equipage was achter gebleven. P.A. was daarbij tegenwoordig en kreeg hij het aan boord komen een saluut. Nadat de ankers waren geligd, werden de schepen naar de Papenberg geboegseerd. P.A. maakte deze korte reis naar de Papenberg mede, Beide kapiteins werden door P.A. bedankt voor de genoten vriendschap.

Tijdens zijn terugtocht naar de wal, kreeg P.A. van beide wederom een saluut.

Uittreksel van het door Pieter Albert Bik, in de functie van Opperhoofd van de Nederlandsche Handel in het Keizerrijk Japan, eigenhandig geschreven verslag over zijn Hofreis met als hoofddoel een audientie bij de Keizer en Kroonprins van het Keizerrijk Japan te Jedo (Tokyo) Van 26 Februari 1844 tot 9 Juni 1844.

Op 28 Februari 1844 vertrok P.A. Bik in gezelschap van de assistent Charles Julien Feytor en een uitgebreid gevolg van het eiland Decima, uitgeleide gedaan door de oudste assistent A.I.J. de Wolff, die door P.A. was aangewezen als waarnemend Opperhoofd.

De reis werd door de beide heren deels per norimon en deels te voet of vaarttuig gedaan.

De route liep in de eerste dagen via Isahay en Takewo.

In zijn reisverslag wordt aan het einde van elke beschreven dag het aantal afgelegde Japansche mijlen vermeld. De Japanse mijl wordt door P.A. beschreven als volgt:

De Japansche mijlen worden berekend op ca. 28 à 29 op eenen grand (?) wordende tot het afleggen van een mijl nagenoeg een 2 uur gaans vereischt.

Onderweg passeerden zij een dorp, alwaar papier werd vervaardigd van de bast of schil van boomtakken. Door het gehele dorp liep een snel stromend riviertje, waarin de takken werden geweekt en vervolgens gestampt. Daarna tot een papje werd gekookt en vermengd met kalkwater om "zelfstandigheid van het papier te geven". Verder zag P.A. op diverse akkers op de berghellingen thee aanplantingen, welke volgens zeggen de beste theesoorten opleveren.

Te Oaresino bezochten P.A. en zijn gevolg de marmeren badinrichting. Bij de oorsprong borrelde het water uit de grond op en gaf een sterke zwaveldamp. Men leidde het water van hier in houten bakken, welke afgesloten konden worden en ingedeeld waren voor de verschillende volksklassen. Men liet in die bakken ook koud bronwater aanvoeren om het warme water te temperen. Van de hete bron werd nog verteld, dat men bij de oorsprong een ei binnen een oogenblik kon hard koken. Eenzelfde badinrichting bevond zich ook te Kakewo.

Op de 1e Maart 1844 om elk uur bereikte P.A. en zijn gevolg de herberg Fasiro, alwaar zij het middagmaal gebruikten in de zij-vertrekken van een tempel. Na de reis vervolgd hebbende, werd gestopt bij het dorp Haeda om in een toefhuis een noodwendige behoefte te doen. De aldaar gelegen binnenplaats was vol met nieuwsgierigen en het gedrang was zo geweldig sterk, dat de dienaren van P.A. geweld moesten gebruiken om doordringen tot het "K"-huis tegen te gaan. x P.A. betaalde de hospes twee maus(?), zijnde de

vaste prijs om zich van deze last te ontdoen. De reis werd vervolgd via Jamay en Jeska en Koura. In de laatst genoemde plaats trof P.A. in de nacht-herberg een hibats (?) met een haken voetstuk aan, waarop verscheidene namen waren ingesneden van vroegere opperhoofden en assistenten, die aldaar gepasseerd waren o.a. van Doeff, Romberg, Bloemhof, Nieman, V.O.V.F., D.v.d.V. en ook A.v.N. 1764, waaruit men kon afleiden, dat deze machine al zeer oud was. P.A. en zijn assistent verrijkten het met hun namen.

De 4e Maart stak men met een vaartuig over naar Simonoseki, gelegen op groot Nippon. Sedert het begin van de reis waren er 57½ Japansche mijlen afgelegd over het eiland Kiusiu.

Tijdens deze zeereis passeerden P.A. op korte afstand het stadje Dairi op Kiusiu. In vroegere jaren was dit de verblijfplaats van de geestelijke Keizers.

Tevens passeerden zij de klip Jorieze, zeer beroemd in de Japansche geschiedenis, omdat de zeer beroemde Japansche held Tayko Sama, daarop schipbreuk leed.

De zee, welke het eiland groot Nipon van Kiusiu scheidde, had van het gezantschap van het Jedosche Hof in 1825 de naam ontvangen van de Straat van der Capellen. Te Simonoseki nam P.A. en zijn gezelschap hun intrek bij de Burgemeester en hospes, bijgenaamd van Daalen.

Des middags bezochten zij de tempel Amidasi, gesticht ter nagedachtenis van de geestelijke Keizer Antoksino, wiens beeltenis uit hout gesneden, als een kind van 7 jaren, aldaar werd aangetroffen. Toen deze jeugdige vorst op die leeftijd voor zijn vijanden vluchtende was en in de nabijheid van Simonoseki het gevaar om in handen van de vijand te vallen niet kon ontgaan, nam zijn min, die hem oppaste het kloeke besluit zich met hem te verdrinken. Noto Nokami, een rijksraad en getrouwe aanhanger van de vluchtende Keizer, deed vergeefse poging om hem te redden, waarna hij uit wanhoop zijn meester in de golven nasprong en zelf daarbij eveneens verdronk.

De lijken werden opgevist en te Simonoseke ter aarde besteld en bij hun graven werd de tempel Amidasi gesticht. In die dagen vertoonde men de degen van de geestelijke keizer en de sabel van de rijksraad, welke met meer andere relikwieën aldaar, zorgvuldig werden bewaard.

Ook hing in deze tempel een schilderijtje, welke een geschrift bevatte van de Keizer aan het gezantschap in 1826, waarbij het kanaal hierboven vermeld, de naam werd gegeven van Straat van der Capellen.

Te 8 Maart werd de reis per schip van Simonoseki naar Osaka gedaan, alwaar zij de 15e Maart 1844 arriveerden.

De 19e Maart werd vertrokken van Osaka en de reis vervolgd via Foesimi, Miako, Seki en Koeana en Akasaka, alwaar P.A. en zijn gevolg de 27e Maart 1844 om elf uur 's avonds aankwamen.

Als de trein de 28e Maart door het dorp Ojoju trok, zijn zij gedwongen het middagmaal te houden, daar er in de tussentijd de geestelijke prins met zijn trein voorbij trok. De ingezetenen van het dorp mochten zich niet vertonen en moesten hun huizen en ramen gesloten houden.

Toen de trein langs het toefhuis van P.A. voorbij getrokken was, kwam een tolk P.A. boodschappen, dat de prins hem wilde zien. Hij sloeg deze uitnodiging af, daar P.A. weinig lust gevoelde de nieuwsgierigheid van de Prins en zijn gevolgd te bevredigen, temeer daar P.A. op de terugreis de tempel Miako zou bezoeken, waar deze grote heer woonachtig was.

Via Josida, Hamamats. In laatst genoemde plaats was de regerende landsheer en raadsheer aan het hof sedert een paar maanden afgezegd door de Keizer wegens verregaande knevelarijen.

De trein van P.A. trok verder via Nisizaka, Foetsiu. Van deze laatste plaats werd vermeld, dat dit een aanzienlijke stad is, die onder Keizerlijk gebied staat en door een Gouverneur werd geregeerd. Deze stad was tevens vermaard om zijn schone lakwerk, rotting en bamboe mandwerk.

Via Kanbara, Misima en Odawara, Foesizawa en Kawasaki verliep de reis zonder belangrijke wetenswaardigheden.

Op de 6e April 1844 na een reis van 41 dagen bereikte P.A. en zijn trein de stad Jedo te 4 uur in de middag. Bij aankomst te Jedo zag P.A. gehele pleinen, welke met puin waren bezaaid. Twee maanden tevoren had er een verschrikkelijke brand gewoed, daarbij was een vierkante Japansche mijl, d.i. honderd vier en veertig straten, in de as gelegd. Hier en daar zag P.A. nog een enkel brandvrij pakhuis, welke de woede van de vlammen had gegrotseerd.

Toen de trein van P.A. de stad enige mijlen was binnengetrokken, werd op een klein pleintje stil gehouden. De eigen bewakers schaarden zich om de trein heen om de toedrang van de menigte te belatten.

Stopten uiteindelijk met de noriman in het voorhuis van een klein toefhuis, teneinde geheel vredig te staan. Een lief meisje kwam P.A. door het raampje van zijn draagstoel een kopje thee aanbieden, waarvan hij dankbaar gebruik maakte en gaf het kleine kind voor haar moeite een paar ringetjes en pennetjes ten geschenke, waarmede zij bijzonder in haar schik bleek te zijn.

Vervolgens trok de trein van P.A. over de vermaarde Japansche brug Nipon - basi (?), vanwaaruit de afstanden van de steden en dorpen enz. door het gehele Rijk werden berekend.

Dicht nabij deze brug bevond zich het logies waar P.A. introk. Het bevond zich in een smal zijstraatje van een hoofdstraat. Vele nieuwsgierigen konden het niet nalaten het zijstraatje in te slaan om zich onder P.A.'s vensters op te houden, ten einde een glimp van hem op te vangen.

Lieten de Hollanders zich even zien, dan ontstond onmiddellijk een oploop. Teneinde dit te voorkomen, werd hem een bewaker onder zijn raam geplaatst, die gewapend was met een ijzeren stok, waar aan het bovineinde zich verscheidene ijzeren ringen bevonden en bij het volk veel ontzag inboezemde, niettegenstaande men nog geweld moest gebruiken om de menigte uiteen te drijven.

Op de 8e April 1844 werden geschenken gekocht, nagezien en gesorteerd.

Op de 13e April ontving P.A. een bezoek van een Paup en een Keizerlijke Opperbanjoost, die de geschenken voor de Keizer nazagen en van zijn stempel voorzagen. De volgende dag maakt P.A. melding van enige schokken van een aardbeving, welke ruim twee minuten aanhielden. Ook werd op diezelfde dagde officiële bevestiging ontvangen, dat de audiëntie bij de Keizer de volgende morgen, Zondag, de 15e April 1844 zou plaats vinden.

Op de 15e April in de vroege morgen verliet P.A. en zijn gevolg het logement. Nadat zij een kwartier door de stad waren getrokken, gingen zij over een grote brug en kwamen via een dubbele stenen poort in het buiten-Kasteel, welke bewoond werd door raadsheren, landsheren en gouverneurs enz. Na op een grote open plaats of plein uit de norimons te zijn gestapt, trok P.A. en gezelschap vervolgens te voet verder het kasteel binnen en wandelden door een tweede dubbelen stenen poort en een derde op het plein, waar zich de Keizerlijke wacht van honderd man bevond.

In een zijvertrek van de wacht gingen P.A. en zijn gezelschap binnen om aldaar op de Gouverneur van de Nagazakische zaken en de Kommissaris voor vreemdelingen te wachten. Toen deze heren waren aangekomen, begaf het gezelschap zich via twee poorten en evenzovele kleine pleinen naar het voorportaal van het paleis. Hier gaf P.A. zijn hoed en degen af aan één zijner dienaren. P.A. en zijn assistenten werden daarop begeleid naar een zaal, waar zij moesten wachten, totdat zij van het moment van de audientie zouden worden verwittigd.

Na verloop van tijd kwam de gouverneur van Nagazakische zaken en de kommissaris voor vreemdelingen hen halen en begeleidde hen door twee zeer lange gallerijen, welke volgepropt stonden met landsheren en andere groten van het Rijk.

Bij de plaats, waar de geschenken op grote tafels gerangschikt stonden, wees men de plaats aan, waar P.A. zijn compliment moest afleggen. Tijdens de wachtperiode kregen de heren Rijks groten gelegenheid de Hollanders van top tot teen op te nemen. Onder hen waren verscheidene jonge landsheren, die voor het eerst van hun leven Hollanders te zien kregen, aangezien er gedurende zes jaren geen Hollanders op audiëntie waren geweest.

Uit de geschriften bleek, dat deze hofreizen naar Jedo om de zes jaren werden ondernomen.

Na wederom enige tijd te hebben gewacht, was het tijdstip aangebroken, dat de audiëntie een aanvang zou nemen. Daarop werd P.A. begeleid naar de audiëntie zaal in aanwezigheid van de Oppertolk.

In de audiëntiezaal heerste een dodelijke stilte. Alle Landsheren en Rijksgroten zaten in statie met hun komplimentmantels aan gerangschikt reeds in de zaal. De lijfwacht van de Keizer, kwam uit diens apartement te voorschijn en zette zich links van de audiëntiezaal ter neder.

Kort daarop werd door een mondgesis de komst van de Keizer en Kroonprins aangekondigd, op welker geluid een ieder zich diep ter neder boog.

De Nagazakische Gouverneur gaf P.A. een wenk en zij begaven zich gebogen tot voor de opening van de audiëntie zaal, alwaar zij nederknielden. Daarop werd door de lijfwacht met luider stemme geroepen: "ollanda kapitein". Bij het knielen en weder opstaan zag P.A. de Keizer en Kroonprins voor zich, echter de afstand was te groot en het ogenblik te kort om hen beiden goed te onderscheiden. Hiermede was deze plechtigheid ten einde en begaven zij zich naar het paleis van de Kroonprins, alwaar P.A. op eenzelfde wijze als hierboven omschreven, werd ontvangen. De audiëntie werd verleend door een eerste Landsheer, daar de Kroonprins zich bij de Keizer bevond en zodoende niet zelf aanwezig kon zijn. Na afloop van de audiëntie bij de Kroonprins, legde P.A. achtereenvolgens de gewone bezoeken af bij zes Rijksraden. Bij allen werd P.A. door hun secretarissen ontvangen met het excuus, dat hun meesters door ambtsbezigheden bij de Keizer verhinderd waren, P.A. persoonlijk te ontvangen.

P.A. werd onthaald op groene thee en banket, van welk laatste artikel niets werd genuttigd, maar ingepakt en medegenomen.

Al deze bezoeken waren zeer stijf en vervelend, omdat daarbij slechts geen andere bewoordingen dan bij kapittel bepaald, werden gebezigd.

In de zalen waar P.A. vertoefde, werd hij door talrijke scharen van mannen, vrouwen en kinderen bespionneerd, waartoe men opzettelijk smalle openingen in de papieren schuiven had gemaakt. De assistent van P.A. moest bij voorkomende gelegenheden vele waaiers en vellen papier met Hollandsche spreekwoorden beschrijven, waarop men, naar het scheen, hoge prijs stelde.

Het was reeds zes uur, toen P.A. de laatste visite aflegde en naar het logement kon terugkeren.

In de dagen, die hierop volgden werd nog driemaal een audiëntie bezoek aan het Keizerlijke paleis gebracht.

Op de 20e April 1844 deed P.A. de Gouverneur Togama een geschrift toekomen, waarin in het kort de belangen van het Indische Gouvernement werden uiteengezet, en waarin P.A. op een verhoging van de koper tay (?) aandrang.

Op de 22e April ontving P.A. gemeld geschrift terug met de mordelinge boodschap van de Gouverneur Togama, dat P.A. zich met het verzoek moest wenden tot de Gouverneur van Nagasaki, die alle zaken betreffende de Nederlandsche handel regelde. P.A. was teleurgesteld en moest Jedo verlaten zonder iets in het belang van de goede zaak te hebben verkregen.

Naderhand kreeg P.A. alsnog de verzekering, dat men op de medewerking van de gouverneur kon rekenen, indien men later dit verzoek van de koper tay ten paleize zou ontvangen.

Op de 23e April vertrok P.A. met zijn gehele gezelschap van Jedo. Dit was de 58e dag van zijn reis. De terugreis voerde ongeveer langs dezelfde route, zoals zij gekomen waren-

Op de 8e Juni van het jaar 1844 bereikte P.A. met zijn trein na een reis van 104 dagen het eiland Decima.

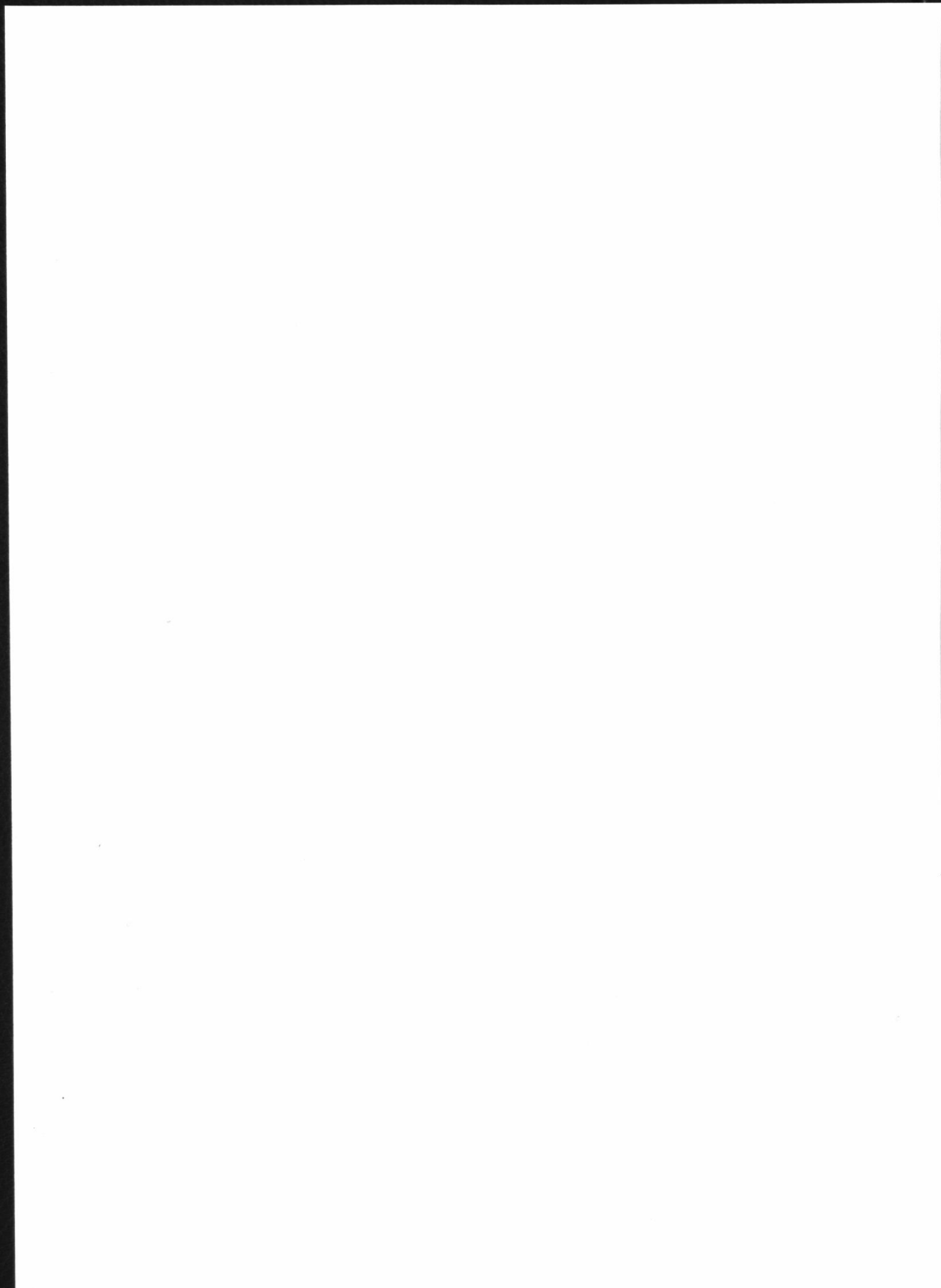
Kort na de terugkeer op het eiland Decima ontving P.A. een bevel uit Jedo omtrent het doen van de volgende Hofreis door het Opperhoofd, die moest plaatsvinden in het jaar 1850.

Om voorgaand relaas te besluiten, zij het de schrijvers vergund nog een laatste citaat hieraan toe te voegen, waarmede tevens de geschriften van Pieter Albert Bik eindigen.

"Ik wens hartelijk het niet slechter te zullen treffen, doch blijft het in mijn keus, dan vergenoeg ik mij met de thans volbrachte en laat de volgende Hofreis geredelijk aan mijn opvolger over. Wellicht, dat de op de 7e Juni jl. plaats gehad hebbende brand, waarbij zo men zegt, het gehele paleis van Zijne Majesteit de Keizer een prooi der vlammen is geworden, tengevolge zal hebben, dat de Hofreis niet zoo spoedig door het Opperhoofd gedaan zal worden."

Decima, den 15e Juli 1844.

w.g. P.A. Bik.

†

Aantekening, gehouden op de hofreis naar Jedo in het jaar 1844, door P.A. Bik, Opperhoofd van den Nederlandschen handel in Japan.

Vertrek 28 febr. 1844

In den vroegen morgen van dezen dag verliet ik Decima in gezelschap van den assistent Charles Julien Feytor; wij werden tot het vertoefhuis op de berg Fogé, een mijl afstand van nagasaki uitgeleide gedaan door de achterblijvende Hollanders, verscheiden tolken en meer andere Japanners die met ons op Decima in betrekking staan; na een oogenblik toevens namen wij afscheid van hen en droeg ik andermaal de zorg over onze belangen op Decima op, aan de oudste assistent den Heer A.I.J de Wolff, zette vervolgens de reis wandelende voort tot Jagami, een dorp onder het gebied van Fiesen, waar wij het middagmaal gebruikten, - aan de grens van dit landschap stonden vijf soldaten van den Landsheer op ons te wachten die onze trein nu voorafgingen om het volk dat zich hier en daar in groote menigte verzameld had in bedwang te houden, hetgeen soms met geweld gepaard moest gaan, - aan opgemelde grens hadden wij een verrukkelijk gezicht in de baai van Sumabara, op het dorp Aba en in het verschieft de met sneeuw bedekte vulkanische berg van Sumabara, de weg die wij hier troffen was oneindig veel breeder en beter onderhouden als die onder het gebied van Nagasaki - ook gingen onze trijn vooraf vier kleine jongens, gewapend met bezems en harken, om hier en daar het vuil van de weg te ruimen, - bij het binnenkome van Jagami stond de weg bezaaid met menschen, men had moeite om er door te komen; sedert 1838 had men hier geen Hollanders gezien. -

Nachtherberg Isahay

Na de middag vervolgden wij de reis, doortrokken een bergachtige vruchtbare landstreek en kwamen te Jurui aan, onze een zeer bevolkte stad, - niet tegenstaande het reeds donker was en wij met ontstoken lantaarns dezelve binnentrokken was de toeloop van nieuwsgierige zeer menig vuldig.

#

den 1ste dag afgelegd
7 Jap.mijlen,

de Jappansche mijlen worden berekend op cc28 à 29 op eenen graad worden tot het afleggen van een mijl nagenoeg een 2uur gaans vereischt.

X kobossale

Den 27 february te 7uren verlieten wij ons nachtkwartier, -het eerst wat mijn oog trof was een sedert 5jaren binnen de stad nieuw opgebouwde brug over een vrij breede rivier, dezelve is geheel uit gehouwe steen tezamen gesteld, rust op twee groote bogen en is voorzien van zeer elegante steene leuning, het gehele lichaam vormde een goede bouworder; - eenige schreeden verder passeerden wij de tempel Segenszi welke aan de rivieroever zeer liefelijk gelegen is: -buiten de stad komende vond ik dat de landstreek veel overeenkomst vertoonde met de Tangeransche bovenlanden- de aanhoogtens waren beplant met tarwe en rogge en de lange velden waren voor de rijst aanplant bestemd doch beide lagen nog braak- de hooge akkers waren ompaggerd met theeheesters; - onze weg liep nu over de berg Gino dewelke hier en daar vrij sterke aanhoogtens had, op het hoogste punt is de grens met de provinsie Omura; - onze eere macht van soldaten en baanveggers wordt hier verwisseld, - bij het afdaalen van deze berg hadden wij wederen een prachtig gezicht over het wel bebouwde land in de baai en op de stad Omura: -aan de voet van het gebergte Komats hadden wij rust, wij passeerden in deze nabijheid een martovaan-bakkerij welke ik op de terugreis hoop te kunnen bezichtigen.

Middagherberg te Omura

Tegen 12uren bereikten wij onze middag herberg te Omura, dezelve was keurig netjes, op het binnenplaatsje waar wij uitzicht op hadden, stond een zeer merkwaardige dwerg Sparreboom.

In de baai van Omura bestaat een parelvischerij, den handel daarvan is een monopoli van den Landsheer- ik deed navraag naar eenige schelpen, maar er waren er geen voorhanden; - de menschen zien er heir beter uit als die welke wij op de tocht van gisteren zagen, vooral de vrouwen, - de kinderziekte wordt hier streng bewaakt, zodra die zich bij iemand-

III

openbaart moet hij dadelijk naar de schaars bewoonde berdstreken gevoerd worden en mag voor zijne volkomen genezing niet terugkeeren.

Te een uren verlieten wij Omura, even buiten de stad gekomen zijnde stapte ik uit mijn ~~vorimonken~~ deed een wandeling van ruim anderhalf uur waartoe onze schone aangename weg mij uitlokke, dezelve loopt dicht langs de zeeoever en is beplant met sparrekersen en pruimenbomen welke twee laatsten alle prachtig in bloei stonden, - op dit ~~traje~~ traject passeerden wij een welgelegen.....

--Destad onder Banjoos Nakajama Zitsnoske; de kerkelijke Opper-Banjoos Azakoera Hikodaju, verder de twee Opperschrijvers Motosoeke en Oezoda de twee onderopperschrijvers Tiotaro Kikoeseke; trijnmeester Dsinzo, vijf dienaren van het opperhoofd, drie boodschappers van het Goevernement, ~~tweekeelieleiders~~ twee koeliemeesters, drie norimanoptuigers en vervolgens een groot aantal koelies tot opvoering van de bagage en tenslotte tien of twaalf vrachtpaarden.

Op het hoogste punt van dit gebergte is de grens tussen Omura en Oeresino onder het gebied van Fieseen onze eere macht werd hier wederom afgelost; twee groote steenen pilaren met opschrift toonde de grenscheiding aan, - bij het afdalen zag ik vele akkers met theeaanplantingen; men zegt dat deze omstreek de beste thee soorten opleverd, ik zag bomen die meer dan 12 voeten hoog waren opgeschoten.-

Middagherberg ORESINO

Te 10 uren bereikten wij het dorp Oresino, alwaar wij middagmaalden. - wij bezichtigde hier de marmere badinrichting, bij de oorsprong borreld het water kokende uit de grond op en geeft een sterke zwaveldamp, men leid het water aan hier in houten bakken, die afgesloten kunnen worden en voor de onderscheide volksklassen afgedeeld zijn, koud bronwater kan men daarin ook aanbrenge teneinde het warme water te temperen - bij den oorsprong kan men een ei binnen een ogenblik hard koken - er waren bij onze komst veel badgasten van de geringe klasse, deze betalen slechts een enkel pitje

Nachtherberg Takewo
den 3den dag afgelegd
6 1/2 mijlen

IV
om toegang te krijgen.

Nademiddag zette wij de reis alwandelende voort door een vruchtbaare landstreek en kwamen aan te Zuren te Takewo of Sokasakie alwaar wij nacht-kwartier hielden-hier te Takewo bevindt zich ook een minerane en warme badinrigting, waarvan ik gebruikmaakte, ter nauwernood kan ik de hitte verdragen men zegd dat dit bronwater een sterke geneeskracht bezit, -in de maand San gueuts de derde van het Japansche jaar wordt deze plaats sterk bezocht door badgasten, vandaar dat erin het dorp een geheele straat met logements bestaat-de toeloop van menschen was her zeer groot, toen ik naar de badplaats kuierde kon men met moeite door de menigte heendringen en zonder wachters en onze Bunjoosen zoude zulks voor ons, zonder verdrongen te worden en molestie te ondergaan, niet doenlijk zijn-het groot ontzag dat men voor onze Opperbunjoos heeft is voor ons van groote dienst. hij verlaat alshetware nimmer mijne schreden en zulks geschied eenlijk om ons voor het gemeen te bewaken, werd ons ongelukigerwijze eene molestie aangedaan, hij zoude zich niet kunnen verantwoorden en groote onaanganaamheden belopen.

Tot mijn genoegen moet ik zeggen dat zowel onze Opper als onder Banjoose ons zeer bescheiden en minzaam behandelen, alle kleine gerieflijkheden die ik tot dusverre vroeg zijn mij toegestaan geworden.

Onze nachtherberg waszeerbeknopt en niet zoo zindelijk als die welke wij reeds betrokken; ik gaf onze Opper Tolk en Opper Banjoos derwege mijn gevoeligheid te kennen, -zij stemden het volkomen met mij in, onderhielden er de Hospes over, edoch wij moesten ons intuschen behelpen.

Den 29^e february verlieten wij met Tjolinging licht Takewo; het had gedurende de nacht ferm gevoren en was het zeer koud; Reeds een goed uur waren wij onderweg toen de dag aanbrak-onze weg liep door een wijd uitgestrekte vlakte, zoo ver het oog kan zien met tarwe heplant en nog braak liggende rijstvelden, tegen Zuren passeerden wij kort aan de weg een door menschen arbeid gestied meer, waaruit men de laage velden in deze vlakte

van water voorziet, het ligt aan de voet van laaggebergte en wordt door een sufisanste dijk in bedwang gehouden, bij een hooge waterstand ontlast het zijn overvloedige water over een van gehouwen steen daargestelde glooiing en doormiddel van duikers brengt men het water op de velden- daar het wegens de koude in onze Norimans niet was uittehouden, besloten wij te wandelen, de velde waren met ijs bedekt, ik verbeelde mij in een Hollandsch winter verplaatst te zien, wij zagen hier voor het eerst de ekster en meer andere schoone winter vogels; in het dorp Oda hielden wij rust en bezichtigde hier weder een merkwaardige groote kamferboom, dezelve stont aan de weg en om deszelfs dikke stam is op de hoogte van 10 á 20 voeten een houten cel of kapel gebouwd, slechts een klein vierkant vertrekje uitmakende, de stam van de Kamferboom loopt er doorheen en in deszelfs bast is het afgodsbeeld. Kwanworo uitgesneden ruim zes voeten hoog, - een priester in zijn kerkelijk gewaad zat daar bij en prevelde gebeden, naast de stam stond een offerbak of kist waarin ik enige pittjes liet werpen, - ik had bij deze gelegenheid een groot getal aanschouwers om mijn heen, - onze tocht voortzettende immer door de bovengemelde uitgestrekte vlakte, verlustigde ik mij met het zien beploegen de velden, hier bezigde men daartoen paarden, nagenoeg even gelijk als in Holland; -

Middagherberg OESITS

Te elf uren bereikte wij Oesits alwaar wij het middagmaal gebruikten. -

Te twaalf uren weder op reis, de Oper Banjoos gaf mij kennis dat hij een goede sterke soldatenmacht had verzocht onze Norimans bij het doortrekken van Saga te bewaken aangezien de toeloop van menschen daar altoos zeer sterke is, Saga is de hoofdstad van de provinsie Fiesen, is zeer zwaar bevolkt, de Landsheer houdt er zijn Residentie; - het was ongeveer twee uren toen wij gemelde stad bereikten reeds aan de voorstad werden onze Norimans door soldaten met stokken gewapend omringd, duizende van menschen stonden langs de weg geschaard om ons te zien passeren, meer dan eens gebeurde het dat men niet kon beletten, dat er nieuwsgierige tot aan de raamtjes van mijne Noriman doordrongen, zelfs stok oude vrouwen met

even rust hielden, x daarna bestegen wij een tweede vrij hooge berg welkers plato zeer effen was en met schoone tarwe velden aangelegd, - men plaatste mij noriman aan de kant van de afhelling i voor een opening in het geboomte ten einde het verrukkelijke gezicht dat men nu hier heeft x waartenemen, in de diepe afgrond zag ik het dorp Kanaja als het ware onder mijn voeten liggen en verder op de vermaarde rivier Oei-K Gama welke wij moeten overtrekken. - het gebergte afdalende kwamen wij weldra in het even-gemelde dorp en kort daarop aan de Oei-Gama: deze rivier is niet allen zeer breed, maar daarin loopt zoo een verbazende snelle stroom, dat de zelve niet bevaarbaar is- en een brug kan men niet leggen om reden de afstroming bij de minste aandrang van water zich in bedding verlegd, - al het geen wat daar zoo ~~met~~ aan menschen als vrachtgoederen overmoet, geschied door sterke robuuste jonge kerels, welke daartoe van kindsbeen af worden opgeleid en een bijzondere kaste uitmaken-Zij nemen de vracht op de schouders en waade de rivier geheel naakt door naar gelang van de stroom en zwaarte der vracht door andere aan weerskanten ondersteund, -men zegd dat zij aldien zij iemand laten vallen en er ongelukken gebeuren, het met de daad gestraft wordt, - de betaling bepaald zich na de diepgang in het water, tot aan de schouders durven zij de overtocht met vruchten beladen waagen, gaan zij dieper dan is de overvaart van menschen gesloten, toen ik deze rivier doortoog, kwam het water slechts even boven de dijen mijner dragers en nochtans heb ik een twintig man nodig, - mijn Noriman werd op een platte baar geplaatst met een touw daaraan bevestigd, twaalf kerels namen die toen op de schouders, en de overige dienden om hem aan weerskanten te ondersteunen, ik bleef gerust in de Noriman op mijn stoel zitten, het had wel iets van een zege pralende optocht want zij deden de overtocht al zingende en springende door draaiingen van het lichaam, weten zij de stroom zoo goed te klieven dat ik in een ogenblik over was, de voetgangers van onze trein en de dragers of koelies, waaronder kerels als reuzen waren, neemt zoo een door waader maar familliar op de schouders en springt met hem de rivier door of het niets was, meer dan hojderd van die snaken waren met onze trijn in de weer en vlogen als het ware van oever tot oever, werkelijk een vrolijk tafreel, -in het guure jaargetijde is dit werk een zwaare broodwinnang, maar zij verdienen goed geld en dit verzoet de arbeid, -zij gaan geheel naakt, slechts de schaamdelen met een witte of blauwe pap bedekt, -van oever tot oever beslaat de Oei-Gama een breedte van ca. een half uur gaans, maar in dit jaargetij ligt het grootste gedeelte van de bedding droog-bij zwaare afwatering als het geheel onderloopt is de communicatie soms voor acht en meer dagen gesloten; -aan de overzijde van de Oei-Gama, bleef ik in het dorp Simuda

Middagherberg Foézida

wachten totdat onze geheele karavaan bijeen was, daar nu de reis voortzettende, kwamen wij tegen elf uren aan de Sieto-Gama welke men op de zelfde wijze als de Oie-Gama passeerd, edoch deze is op verre na niet zoo breed en gevaarlijk, - tegen de middag gebruikte hij in het dorp Foezida het middagmaal, - de namiddag route ~~leiep~~ bij het dorp Okowe weder over een vrij steil gebergte, bij het ~~afdaalen~~ afdaalen, glipte een mijner achterdragers uitwaardoor de noriman tegen den grond sloegen de sleede brak, - ik wandelde de berg dienvolgens af tot aan de voet in het dorp Maliko, alwaar alles spoedig werdt hersteld, - weder een groote mijl verder gekomen zijnde passeerde wij de Abi-Gama, zijnde ook een zeer breede rivier die met de Oei-Gama gelijk kan gesteld worden, - wij deeden de overtocht op de zelfde manier als boven gemeld door mensen die daartoe van jongs af aan worden opgeleid en een bijzondere kaste uitmaken, - aan de overzijde van de Abi-Gama bereikten wij spoedig de stad Foetsiu, ons nachtkwartier, - hebben hede een lange en ongemakkelijke tour afgelegd, maar voor mij zeer merkwaardig vooral de wonderbaarlijke rivieren waarvan men zich geen denkbeeld kan geven, - ook het land dat wij heden doorreisde was schoon en vruchtbaar. - Foetsiu is een aanzienlijke stad, zeer regelmatig aangelegd, staat onder keizerlijk gebied en wordt door een Gouverneur geregeerd, is zeer vermaard wegens het schone lak, rotting en bamboes mandwerk dat men er vervaardigd, - om toch een aandenken van de Hofreis te behouden, besteede ik hier eenige theilen, -

Nachtherberg Foetsiu
afgelegd elf mijlen

36^e dag den eersten april,

Middagherberg Okitsoe

met regen weder verlieten wij te zeven uren onze herberg, van het omliggende land heb ik weinig meldenswaardig kunnen opmerken - te half tien trokken wij door het dorp Iesere en kwamen te elf uren te Okitsoe al waar wij middagmaalden - dit plaatsje ligt aan zee, ~~xxxx~~ van de baai en kust konden men door het regenachtige weder weinig zien, - op de namiddag route besteegen wij al spoedig een rotsachtig gebergte, op sommige plekken stijl recht in zee loopende, onze weg liep langs de afhelling een geruime tijd en zulks aan het hoogste gedeelte van waar het nu en dan een vrees verwekkend gezicht was, als men in de diepe afgrond de baaren der zee tegen de rotsen zag en hoorden aanslaan - de weg was grootendeels met klipsteenen geplaveijd, in diens aanleg kan men weder een Japans reuse werk bewonderen, wij troffen hier ook verscheiden tempeltjes aan, geheel uit gehouwe steenen tesamen gesteld van ettelijke steene afgodsbeelden en grafzerke, zeer romanesk gelegen, - toen wij deze streek voorbij waren liep onze route weer behewaarts door verscheiden armzalige dorpen (ligt aan zee), in een diezelve hielden wij rust in een theehuisje uitwelkers achtergallerijtje men een verrukkelijk zeegezicht heeft, vooral ~~bij~~ helder weder kunende men alsdan over een inham der zee de Faisiberg zien, -

lieve kinderen op de schouders baanden zich een weg door de meenigte om mij hun kroost te vertonen en gaf ik deze in de haast een ringetje of haarpennetje ten geschenke, dan was de vreugde ongemeen en hetgeen ten gevolge had mij nu en dan weleens een lief meisje kwam aanklampen, die dan natuurlijk ruimschoots werd bedacht, zo wat midden in de stad bij een brug hield men mijn noriman even op om mij gelegenheid te geven het daar ter plaatse opgerichte metalen afgodsbeeld Djizo te beschouwen - ik vond het zeer merkwaardig en fraai bewerkt - onze doortogt duurde ruim 1 uur, waaruit men kan afleiden, dat de stad nogal tamelijk uitgestrekt is, ik was blijde toen wij het eirde bereikte, al dat mensengewoel en remoer had mij warentlijk afgemat en mijn dragers bekap,. In het eerstvolgende dorp hielden wij rust, ook hier waren vele mensen op de been op verzoek van een beambte van het dorp plaatste men mijne noriman voor een theehuis, waarin enige voorname dames achter zilte schermen gezeten waren om mij te zien. Zij hadden waarschijnlijk dit plaatsje eigenregtelijk daartoe afgehuurd. Het grote getal dorpen en gehugten welke wij hadden doortrokken waren zeer meenigvuldig, men kan stellen om het kwartier een dorp. Te zes uren bereikte wij Kansaki, alwaar wij overnachten.- het is een klein stadje, telde circa 1000 huizen is sterk bevolkt

nachtherberg Kansaki, den vierden dag afgelegd 10 mijlen. (kantlijn)

den 1e Maart 's morgens ten 7 ure opgebroken. Het was koud en had het weder ferm gevrozen. Nauwelijks één goed uur onder wege zijnder kwamen wij aan het dorp Kokino, zeer netjes en zindelijk. Hier stapte ik uit mijn nariman en zette de reis wandelende voort door één schoon bosch van sparre en denneboomen. De weg was breed en goed onderhouden, daarbij gevoegd het verrukkelijke schone weder, dat wij troffen, maakte dat ik van de goddelijke natuur, die mij hier omringde recht invuiseerde. De Lewerik en Koolmees en meer andere vogels lieten zich lievelijk horen en bragten tot het aangename veel bij.- Dit schoone traject liep tot aan het dorp Malabar, hetwelke ~~xixx~~ ook zindelijk is aangeleegen.- De vertoefhuizen die men hier aan de groote weg in meenigte aantreft zijn alle keurig en zindelijk en dragen blijken van één heerschen de welvaart

Middagherberg Fasiro Te 11 uren kwamen wij te Fasiro alwaar wij in de zijvertrekken van eene tempel het middagmaal hielden, om half 2 braken wij van hier weder op. Onderweg liep nu weder door een tamelijk vlak land met tarwe tot rijst en mosterd aangelegd.- In het dorp Haeda komende, stapte ik in een vertoefhuis af om een noodwendige behoefte te doen.- Weldra was het binnenplaatsje vol met nieuwsgierige en het gedrang zo geweldig sterk, dat mijn dienaren geweld moesten gebruiken om doordringen tot het "K" huis tegen te gaan. Ik liet de hospess twee mans betalen, zijnde de vaste prijs om zich van dien last te ontdoen. Na onze dragers hier eenige rust gegeven te hebben, trokken wij verder voort en bereikten tegen 5 uren onze nacht herberg te Jamay

Nachtherberg
Jamay den 5den
dag afgelegd
8½ mijlen.

Onze hospess liet ons een verzameling van delfstoffen zien, door zijne voorouders van de omliggende bergen bijeengegaard. Een groot stuk wit marmer en een versteende boomstam trof het meest mijne aandacht als ook een steen, die compleet de vorm van een schildpad had.

Het omliggende land bij Jamay heeft veel van Java. Was het hier niet zo koud en zag men hier en daar een klapperboom, zoude men zich in de Vorstenlanden geplaatst achten. Des avonds kregen wij ~~bezoek~~ aan de binnenkant bezoek van vier dienaren des landheer met hunne vrouwen, ~~die~~ deze mensen waren buitengewoon nieuwsgierig en hadden niet weinig vermaak in het zien en hooren van mijn spelende doos en meer andere, hun vreemde zaken. Ik onthaalde hen op ~~een~~ likeuren en confitures. Laat in de avond kreeg ik een contra geschenk van eenige eieren.

Den 2 Maart

Wij verlieten Jamay ten 7 uren. Weldra kwamen wij aan gebergte Hiamistogge, hetwelk wij moesten overtrekken. Een goed onderhouden bergpad leidde naar boven. Te 9 uren bereikten wij het hoogste punt. Stapte in het dorp van bovengemelde naam in een theehuis af om daar volgens oud gebruik een weinig te sakineeren. De hospess gaf mij twee ~~versch~~ gevangen ~~versch~~ wilde eenden ten geschenke. Hij zeide mij, dat hij gaarne fasante had willen geven, die zich in dit gebergte veel ophouden, maar hij had er geen kunnen magtig worden.

Middag herberg
Oetsino

Te 11 uren bereikten wij het weer lager gelegen dorp Oetsino, alwaar middagmaal hielden. Onder welk bedrijf wij het genoeg hadden eenige schoone jonge meisjes allersierlijkst uitgedost om ons te zien, die wij rijkelijk met ringetjes en pennetjes bedeede. Op de namiddagroutte, deed ik mede aan aangename wandeling door een vruchtbare landstreek. Hier bezigde men ossen tot beploeging der velden en ook voor last dieren. Paarden zag ik hier weinig. Te half 4 ure bereikten wij Jeska alwaar wij nachtverblijf hielden. Het is een vrij aanzienlijk dorp, de rivier Nogata Nogama doorstroomde het

Nachtherberg te
Jeska.
den 6e dag afgelegd
6½ mijl

Den 3de Maart

's Morgens te 5 uren met lantaarnlicht op reis - bij het aanbreken van den dag, zag ik dat onze weg over een welaangeleegen doch niet zeer breede dijk liep. Voor het eerst zag ik hier de kraanvogel en talrijke koppels wilde eenden en ganzen, die zich in deze streeken voornamelijk ophouden. Het is streng verboden om dit gevogelte te verjagen, veel minder te schieten, vandaar dat zij ook weinig schuw zijn en onze trijn lieten passeeren zonder tentames te doen, van de weg te vliegen. De kraanvogel is een schoone vogel, is niet zo groot als onze ooyevaar, ik zag er witte graauwe en bonte. Te 9 ure ~~trokken~~ wij door het dorp Nogata en aan deszelve einde passeerde wij de vrij breede rivier van die naam, met plat bodemige schuiten. Het landschap aan de overzijde was bekoorlijk, het gebergte in de omstreek levert steenkolen op. Ik zag nu die delfstof verscheidene stapels aan de rivier liggen. Tegen 10 uren bereikten wij het dorp Kojanotse alwaar wij middagmaalde.

Middagherberg
Kojanotse

Op de namiddagroutte toen wij het dorp Kuezotake ~~gaf~~

gepasseerd waren, zag ik aan mijn linkerhand de zee of baai van de stad Wakamutsi. Tegen half 6 bereikte wij de voorstad van Kokura, bestaande slechts in een smalle straat en is bewoond door soldaten van den landheer. Deze ten einde gekomen zijnde, kwamen wij door een grote poort binnen de stad Kokura. Een diepe gragt en hoog opgetrokken steenen wallen omgeeft dezelve. Des landsheers verblijf ligt in het midden van de stad. en is met verscheiden gragten en muren omgeven. Ruim ~~ix~~ een kwart uur hadden wij noodig de stad doorte trekken. Er waren veel mensen op de been, maar nergens de goede politie zag ik hoegenaamd geen gedrag en was het zeer stil. Aan het einde passeerden wij een ruim plein, trokken door een poort en vervolgden over een groote brug en kwamen wij in het noordelijke gedeelte van de buitenstad. Onze herberg was slechts eenige schreeden van opgemelde brug verwijderd. Op dezelve heeft men een verrukkelijk gezicht over de havens

Nachtherberg

Kopura

Den 7den dag

afgelegd 11 mijlen,

tesamen over het

eiland Kiusiu

57½ mijl afgelegd.

in zee op het gebergte van het groote eiland Nippon en oostelijk op het kasteel en verblijf des landheer. Even na onze komst in de herberg kwam een agent van den landheer ons verwelkomen en werd op likeur en confituren onthaald. In onze herberg vonden wij een Hibats met een houten voetstuk, waarop verscheiden namen ingesneden waren van vroegere opperhoofden en assistenten, die hier gepasseerd waren, als Van Doeff, Romberg, Bloemhof, Nieman, V.O.F., D.v.d. V. ook A.v. N. 1764, waaruit men kan afleiden deze machine al van een oude dagteekening telt. Wij verrijkten het ookmet onze naamcijfer.

Den 4 e Maart

On de vroegen morgen werden reeds de toebereidselen gemaakt om naar Simonoseki op groot Nippon over te steken. Wij moesten evenwel het geley afwachten en deden intussen een kleine wandeling bij welke gelegenheid wij op het kasteel van de oostzijde een schoon gezicht hadden. Het ligt geheel omringd van een breede gragt - vroeger bestond daar in een hooge tooren welke zes jaren geleden door de bliksem is afgebrand. De platte grond van Kokura, die men in het werk van Kaemphen, ~~xxxxxxxxxxxx~~ vindt afgeteekend is vrij accuraat. Tegen tien uren embarkeerde ik met den assistent de opper tolken en een banjoos in een vrij net zeilvaartuig. De opper banjoos en de verdere reisgenooten waren op verscheiden andere vaartuigen verdeeld. Toen wij de herberg verlieten stond de weg tot aan de haven bezaaid met mensen en waren er stads soldaten noodig om een doortogt te maken. Ook op de brug stonden duizenden van nieuwsgierigen. Aan het einde van de haven passeerden wij een groot en sterk bezet wachthuis. In de zee komende was het gezicht op de stad zeer fraai, dezelfs geheele uitgestrektheid aan de zee kant is vaan een steenen wal voorzien, welke hier een daar door de zee bespoeld wordt. Wij troffen schoon weder een goede wind en de stroom in ons voordeel, zoodat wij een snelle vaart maakte. Alvorens ik de vaste wal van het eiland Kiusiu uit het oog verlies, wil ik hier nog kortelijk vermelden, dat wij sedert onze afreis van Decima het schoonste weder

troffen dat men kan verlangen hetgeen veel bijbragt om de reis aangenaam te doen zijn en heb ik mijn hart dus ook eens regt te goed gedaan, om mij in al het schoone der natuur en het vreemde, dat zich voor mijn oog opdeed te verlustigen

Aankomst te
Simonoseki
de 8e dag afgelegd
3 zeemijlen.

Te 12 ure stapten wij te Simonoseki aan wal en hadden de overtocht gemaakt binnen het 1½ uur. Bij fraai weder, zoals wij troffen, is dit zee togtje zeer aangenaam. Het stadje Dairi op Kiusiu passeerden wij op een korte afstand. In vroegere jaren was dit de verblijfplaats des geestelijke keizers, ook zagen wij in deze nabijheid de klip Jozibese, zeer beroemd in de Japansche geschiedenis omdat de hoog~~verreemde~~ beroemde Japansche held Tayko Sama, daarop schipbreuk leed. Bij hoog water is dezelve maar even zichtbaar. De zee die het eiland groot Nipon van Kiusiu scheidt, heeft van het gezantschap naar het Jedosche hof in 1825 de naam ontvangen van straat van der Capellen. Te Simonoseki namen wij onze intrek bij den burgemeester en hospess bijgenaamd van Daalen. Zijn woning staat aan de zee kant, is zeer ruim en zindelijk. Simonoseki is een smal, doch vrij lang uitgestrekte plaats, ligt op de vaste kust van groot Nipon provincie Nagato, waardoor de hoofdstad wordt genoemd Tjofou. Des namiddags deden wij een wandeling en bezichtigde tegens de tempel Amidasi gesticht ter nagedachtenis van den geestelijke keizer Antoksino wiens beeltenis uit hout gesneden als een kind van 7 jaren aldaar wordt aangetroffen. Toen deze jeugdige vorst op die leeftijd voor zijne vijanden ~~xxx~~ vlugtende was om in de nabijheid van Simonoseki het gevaar van in dezelve handen te vallen niet konden ontgaan, nam zijne minne die hem oppaste het kloekmoedige besluit zich met hem te verdrinken. Noto* Nokami een rijksraad en getrouwe aanhanger des vlugtende keizers tevergeefs alle pogingen beproefd hebbende om hem te redden, sprong uit wanhoop Zijne Meester in de golven na en verdrong zich met denzelfde. De lijken opgevist zijnde, werden die te Simonoseki ter aarde besteld, en bij hun graven de tempel Amidasi gesticht. Ten huidige gedagen ver- toont men nu de deegen des geestelijken keizer en de sabel van de rijksraad, welke met meer andere re- liquie hier zorgvuldig worden bewaard. Deze tempel prijkt wijders met een meenigte schilderijen en portretten van vermaarde mannen uit de Japanse geschiedenis. Twee jeugdige priesters legden alles breedvoerig uit, waarna onze banjoosen met de grootste aandacht luisterden. Ook hangt in deze tempel een schilderij ~~ke~~ bevattende een geschrift van de keizer naar het gezantschap in 1826, waarbij zij aan het Kanaal hierboven vermeld de naam geven van Straat van der Capellen. Laat in de avond keerden wij naar onze herberg terug en bragten daar bij de familie van onze hospess een bezoek waarmede de mensen bijzonder vereerd waren en ons uitermate vriendelijk onthaalden.

De 9e dag stil
te Simonoseki

5 Maart

Heden was het voor het eerst sedert onze afreis van Decima regenweder, aan uitgaan was niet te denken. Ik gaf heden een dine waarop de opper en keizerlijke andere banjoosen benevens de tolken genoodigd waren. Des avonds kregen wij een bezoek van de tweede burgemeester en hospess, bijgenaamd van den Berg. Nog een zeer jeugdig man - de oud burgemeester van den Berg van wien door de voormalige opperhoofden De Sturler en Meylan zo een gunstige melding is gedaan, heeft ten gevolge van ouderdom zijn functie nedergelegd en Hollandsche naam overgedaan aan zijn aangenomen zoon. Hij noodigde ons den volgenden dag ten zijnen, hetgeen wij aannamen.

Den 10de dag stil te Simonoseki.
6 Maart.

Heden had ik bij mij op het dine twee burgemeesters en hospessen van Daalen en van den Berg, benevens de oppertolk Saksubio en drie onder banjoosen van ons gevolg. Na de maaltijd begaven wij ons naar van den Berg, alwaar wij allerbeleefds ontvangen werden en eenige vroolijke uurtjes doorbrachten. De kleine Sakinur partij die er plaats had werd bediend door vier allerliefste uitgedoste en schoone meisjes. De oud burgemeester van den Berg voegde zich ook bij het gezelschap en deed zich regt te goed aan eenige Hollandsche versnaperingen die ik had meegebracht. Hij is een gehollandiseerde Japanner en houdt veel van onze gebruiken. Ik zag hier aan huis schilderijen hangen met versjes van de opperhoofden Doeff en Bloemhof. Ook deportretten van de heeren Doeff, Goreman, van Sijbold en Nieman op de gelijkenis viel mijnerzijds veel te roemen.

De 11e dag als boven.
7 Maart.

Heden kocht ik enige aardigheden van steen welke hier vervaardigd worden maar schreeuwend duur zijn. Des avonds gaf onze hospess een klein afscheidpartij (zijnde ons vertrek op morgen bepaald). Onze zitkamer en mijn slaapvertrek werden daartoe netjes met schutsels in orde gebracht en wij verrijkte dezelve met enige platen. Spelende ~~dozen~~ dozen en meer andere voor de Japanners merkwaaardige zaken, waarin zij veel vermaak scheppen. De moeder van onze hospess zijne zuster en aanstaande benevens vier lieve meisjes bedienden de gasten. Zij waren allen keurig en rijk gekleedt en wezentlijk niet onbevallig. Tot laat in de nacht werd er gesakineerd hetgeen de vroolijkheid goed onderhoude. Onze banjoosen waren buitengemeen vroolijk en bragten mij hun dank voor de genoegens die zij genooten hadden.

12e dag vertrek van Simonoseki
8 Maart.

In de vroege morgen werd onze bagage ingescheept aan ~~dozen~~ boord van de bark bestemd voor onze overtocht naar Osaka. Na in de loop van deze dag verscheiden bezoeken ten afscheid te hebben ontvangen en aan den assistent A.v.J. de Wolf een brief te hebben geschreven waarin ik Z.E. kortelijk onze welstand en wederwaren tot hier mededeelde, begaven wij ons aan boord en werden uitgeleide gedaan door hospess van Daalen. Onze bark was vrijwel voor ons

logies ingerigt. Ik en den assistent hadden het on-
eindig veel beter en ruimer als de opper banjoos en
tolken, dus geen rede tot klagen. Met de kapitein en
matrozen medegerekend waren wij met ons 74 zielen
aan boord, waarvan 50 tot de hofreistryn behoorden.
Alhoewel de wind Contrari was werd evenwel dadelijk
bij onze komst aan boord het anker gelicht. De stroom
veel sterker dan de wind zijnde, zakte wij al laveeren-
de de Straat van der Capallen door en kwamen op 1 mijl
afstand van Simonoseki voor het dorp Tonnara ten anker

Den 13e dag op zee
9 Maart.

Hedennacht te 2 uren, de wind gunstig geworden zijnde
ging onze kapitein na alvorens mijn toestemming te
hebben gevraagd onder zeil. 's Morgens te 7 ure bij
mijn ontwaken, vernam ik mij reeds een goed einde
hadden afgelegd. Wind en weder bleven ons gunstig,
te 11 ure passeerden wij het dorp Kaminoseki, het
eiland waarop het gelegen is en dezelfde naam draagt,
ligt met zijn noordelijke uithoek zeer dicht op de
vaste kust van groot Nipon. De passage is zo smal
dat men het van oever tot oever met een steen kan
begooien en loopt er een verbazende harde stroom.
Kaminoseki is een vruchtbaar eiland en het dorp ligt
allerliefst aan de voet van laag gebergte, die tot
derzelve toppen bebouwd zijn en met het tegenover
geleegen dorp op de Vaste kust van Nipon genaamd
Moritru maakt deze streek een goddelijk landschap uit.
Op de namiddag passeerden wij verscheiden eilandjes
de meeste bewoond en bebouwd met tarwe en rijst.
Hier en daar zag ik een enkele kale rots. Onze koers
was meestal N.half.O. tussen groot Nipon en het
uitgestrekte eiland Fsikok. De wind en het weder
bleef ons gunstig. Wij maakte een snelle vordering
met mijne overeenstemming werd er besloten de nacht
door te zeilen. Onze kapitein verzekerde dat er geen
gevaar bij was.

14e dag op zee
10 Maart.

De ganse nacht profiteerden wij van een gunstige
wind die ons heden met schoon weder bij bleef. Evenals
gisteren passeerden wij weder verscheiden kleine
edoch hoge eilanden. Op de middag haalden wij in
den landsheer van Fakamats, Op het eiland Tsikok
Hij stak van daar over naar Muro een mogelijke aanvaar-
ding van de reis naar Jedo. Zijn waartuig werd door
verscheiden klein bootjes zeilende geboegseerd.
Te 3 uren passeerden wij de ~~andere~~ ~~and~~ aan de vaste
kust gelegen stad Ako. Aan de zee kant met een hooge
witte muur opgetrokken en prijkende met drie torens,
leverde een fraai schouwspel op.

Aankomst te Muro

Te 5 uur zeilden wij de haven van Muro binnen en had-
den alzoo de zeetogt tot hier volbragt binnen twee
etmalen, zijnde zulks volgens informaties nog nimmer
zo spoedig gebeurd. Men beschouwde het als eene groote
Miserutu. De felicitatie die mij en de opperbanjoos
gedaan werden, waren zeer menigvuldig. Men voorspelde
ons nu dat de geheele reis voorspoedig zou zijn.

Onze hospess te Muro had ons zoo spoedig niet verwacht en was ten zjnent noch niets op stel, doch alles schikte zich spoedig en tot laat in de avond was men bezig de bagage te lossen. In vroegere jaren werd de zeetogt door gezet tot Fuogo, doch sedert de hofreis van het opperhoofd de heer Bloemhof in 1822 geschied, die van hier over land eenlijk worden de groote bagagegoederen over zeer ~~gestuurd~~xxx vervoerd. met de hofreisbark tot Fuogo en vervolgens op kleinder vaartuigen tot ~~na~~ Osaka als zijnde de haven van deze stad te ondiep voor barken van dit caliber als de hofreis bark. Tot eere van onze barkskapitein wil ik hier aantekenen hij een zeer ervaren zeeman en door en door met het vaarwater bekend is. Het 's nachts doorzeilen is werkelijk zoo makkelijk niet als men zich voorstelt. Alles geschied op de kennis en het gezicht van het land en de bergen. Een kompas wordt er niet gebruikt.

De 15e dag
Stil te Muro
11 Maart.

Heden konden wij de landreis niet aanvangen moetende eerst de herbergiers op de onderstelde rustplaatsen van onze komst verwittigd worden en alle andere toebereidselen gereed gemaakt worden. In gezelschap van onze banjoosen deden wij voor de middag ~~ene~~ wandeling door Muro. Het plaatsje op zichzelf heeft niet veel te beteekenen, maar het bezit een uitmuntende veilige haven. Bij onze komst was die nagenoeg vol met vaartuigen. Bij harde of tegenwind loopen de kustvaarders hier binnen. Op een rots aan de zee bezochten wij de Sinto tempel More - No. Miodjin heeft een schone ligging en een fraai uitzicht op zee vooral uit de woning van de priester al waar wij eenige oogenblikken vertoefden. Hij liet ons eenige oude zeldzaamheden zien o.a. een citer afkomstig van een oude Japansche keizer ~~die~~ de zelve was geheel uit elkander. Veel had het geen wij hier zagen niet te beteekenen edoch de menschen moesten toch wat doen om een duitje te verdienen. Onze wandeling voortzettende, zagen wij den landheer van Fakomals de haven binnen boegseeren en aanlanden in een neven onze herberg gelegen woning. Vervolgens eenige straten doortrekkende kwamen wij in een zeer smalle steegje passeerden daarin twee publieke huizen waarvan de voorkamers aan de straat geheel open waren gesteld en waarin ~~zich~~ voor ons oog een aantal publieke vrouwen vertoonden, de een neven de andere gezeten en fraai opgeschikt, geblanket en de lippen groen geschilderd, welke laatste Japanse zicht te behagen, en voor ons alles behalve bevallig deed zijn. Naar de reden vragende waarom die meisjes reeds zo vroeg op den dag waren opgeschikt en zich op die wijze vertoonden, werd mij geantwoord dat zulks volgens oud kapittel voor ons was geschiedt. Ik liet die ongelukkige wezens voor de moeite eenige haarpennetjes en ringetjes bedeelen, waarmede ze zeer in hun schik waren. Des avonds deed ik in onze herberg eenige inkoop van lederwerken welke in dit plaatsje vervaardigd werden.

De 16e dag
Vertrokken van
Muro 12 Maart

19e dag Stil te Osaka den 14e Mejj. Heden hadden wij te bezichtigen de Kopersmelterij en de Schouwburg;- reeds ten 8 uren in de morgen begaven wij ons op reis naar de zoogenaamde koperman - anderwege tragt men ons eerst bij een koopman in Vogelen, die ons eenige voor mij zeldzamen vogels liet zien - de prijzen waren zoo inpertinant hoog, dat wij de winkel verlieten zonder iets te koopen. Na nu verder eenige straten en grachten te zijn gepasseerd, kwamen wij aan de koper smelterij en groot uitgestrekt Etablissement - de Eigenaar van deze fabriek is een schat rijk man, hij heeft uitsluitend het monopolie ~~xxxxxxx~~ tot bereiding van het koperertz, maar voor hij een bepaalde hoeveelheid staafkoper voor de Hollandsche en Chineesche handel aan het Jap. Gouvernement moet afleveren. - Men toonde ons hier de bereiding van het staafkoper zoo als het aan ons wordt afgeleverd uit de ruwe erts- op verschillende ~~xxxxx~~ ^{plaatsen} van de smeltovens in volle werking om de erts te zuiveren, op twee plaatsen zag ik de wijze hoemen de zilver deelen uit de ruwe erts trekt, gescheidende zulks door de vermenging van lood - terwijl bij de twee laatste ovens de stoofjes gegooid wierden geschiedende alles zeer eenvoudig en zo het nog voorkwam zeer doelmatig - de fabrikant onthaalde ons vervolgens op een Jap. Culla tuih en pronkte daarbij uit met zeer ouderwets doch fraay Europeesche tafelgereedschappen - zulks was de eerste maal dat ik bij een Japanner dergelijke zaken te berde zag komen - wij zaten bij hem, ook aan een behoorlijk gedekte tafel op zeer oude gemakkelijke leuningstoelen, de sake die mij bij hem nuttigde was van een overheerlijk kwaliteit;- het was reeds

28^e maart.

Madagherberg te Ojoju.

Te zeven uren verlieten wij ons nacht-
kwartier, nauwelijks waren wij zestien
straten doorgetrokken tot in het dorp
Ojoju, toen wij in een kleine herberg
afstapten om er middagmaal te houden
en in den tussentijd den geestelijke
Prins met zijn trijn te laten voorbij-
trekken, - de verregaande vrees van onze
Banjoosen ~~en~~ en Tolken dat onze stoet
enige hindernis zouden teweegbrengen
liep tot in het belachelijke, de weg,
zeeden zij moet voor zoo een groote
personage zuiver blijven en er niets op
gevonden worden mogelijke hindernis of
oponthoud zouden kunnen verorzaken al
was het ook iets nog zoo gering, de
grootste onaangenaamheden zouden daaruit
voortvloeien - zelfs de ingezetenen van
het dorp mogem ~~en~~ zich niet vertonen en
moeten hun huizen gesloten houden; -
Tegen tien uren trok de Hooge Prister
onze herberg voorbij, wij konden er niets
van zien want ook ons verblijf was aan de
straat met de houten ~~schuif~~ ~~schuif~~ schuiven
gesloten, - het werd ons mee vergund door
een smal reetje te gluren waarvan ik ech-
ter geen gebruik maakte, - toen de trijn
gepasseerd was en zich bijeen verstaefhuis
in het dorp een weinig ophield kwam de
eerste Tolke mij ~~mede~~ boodschappen dat
de Prins mij even wilde zien en noodigde
mij tot dit einde uit naar het bvertoeffhuis
te gaan, - het was louter nieuwschierigheid
van de Paup, of liever gezegd van eenige
Zijner Dienaren om eens een Hollander van
top tot teen op te nemen en daar ik hiertoe
weinig lust had en wij bovendien ook niet

rechtwelgevoelde zoo liet ik beleefdelyk mijn exuus maken temeer deed ik zulkes omdat wij op de terrugreis te Miako de Tempel bezoeken alwaar deze groote Heer woonachtig is en hij dan toch in de gelegenheid komt ons te zien- ook vernam ik dat noch zijn Persoon noch zijn gevolg eenige opmerking van belang verdiende, ware het anders geweest welligt had ik dan aan de uitnoodiging voldaan- men zeide mij dat de trijn van het Hollandse Opperhoofd, oneindig veel stagner en deftiger is als die ~~van~~anare meer-gemelde geestelyke;- Na de middag maakten wij slechts een traject van ~~2~~ 2^{1/2} mijlen en arriveerden te vijf uur te Josida, alwaar wij nachtkwartier hielden hebbende door de ontmoeting hier bovengemeld een dag reise op de reis tot Jello verloren,- Josida is een klein doch vrij regelmatig gebouwd stadje en ligt op een aanhoogte, de omstreken zijn vruchtbaar,

Nachtherberg te Josida
afgelegd 3 mijlen.

33^e dag den 29 maart.

Met het aanbreken van den dag verlieten wij Josida, buiten de stad komende bevonden wij ons als hetware in een somber bosch van Sparre en Dennebomen, ^Waar door de zeer brede en de zindelijke weg zich aangenaam heen slingerde,- ruim een mijl afgelegd te hebben bespeurde ik op een kleine afstand aan de weg de rotsachtige berg Simana, op welkens top het afgodsbeeld Jimanus stond, uit metaal gegoten, Zoo men zegd met twaalf waaijers hoog- te 1/2 8 uren purfeerde wij het dorp Foela-gamee en te 9 uren Sela Soeka, in beide hielden wij even rust,- te elf uren arriveerde wij te Araj, een groot Visschersdorp, na genoten middagmaal, begaf ik mij ~~ij~~ in gezelschap van onze Opperbanjoos en Tolk te voet naar de Keizerlijke wacht,

Middagherberg te Araj

OM daar volgens oud gebruik bij den Kommanderende officier mijn compliment af te leggen;- Van Araiij snijd men weder ene verbasende groote bocht af en steekt men met een wegvoertuig over tot Maijsaka,- het gemelde Keizerlijke wachthuis is hier geplaatst omdat alles wat naar en van Jedo wil, hier moet passeeren en behoorlijke passen moet vertoonen- het ligt aan het einde van het dorp, de toegang loopt door een sterke poort aan beide kanten afgesloten met een hooge houten palisadering welke tot aan zeeoever doorloopt, terwijl buiten dezelve de nadering van het strand door rotsen en een moerassige aanslikking belet wordt,- het wachthuis was wel bezet, ik zag daarin een groot aantal vuurwapenen, pieken peilen en boogen er alle netjes op rekken gerangschikt,- achter het wachthuis stond een Kruitkamer;- Na ons Compliment te hebben afgelegd en de Kommandant tevens verzocht te hebben bij gelegenheid Zijne Meester den Landsheer mijne dank te betuigen voor het goedgegunstig afstaan van zijn Jagd, waarmede wij de baai zouden oversteken begaven wij ons dadelijk aan boord van gemeld voertuig, hetwelk mij bleek voor het gebruik dat er van gemaakt wordt zeer doelmatig te zijn ingericht, in het midden stond een houten tent van buiten zwart en van binnen rood verlakt met papieren schuiven voorzien en met zindelijke matten belegd,- wij deden de overtocht al boomende, zijnde het te ondiep om te roeien veel minder te zeilen, en besteede daarvoor ruim anderhalf uur,

jammerlijk dat het weder wat betrokken was, het gezicht op de kust en bij zeer helder weder op de Fuisiberg moet zeer schoon zijn nu kunde men niets onderschijden;- Te Maysaka aangeland zijnde vervolgde wij de reis per Noriman over een aangename met zeer oude en hooge sparreboomen bedekte weg en kwamen tegen zes uren te Hamamuts alwaar ons nachtkwartier was;- Deze stad kwam mij voor, een ellendig smeurig nest te zijn, na de huizen te oordelen, niet waardig de naam van stad te dragen, het bezit n ochtans een kasteel,- de regeerende landsheer en raadsheer aan het hof was sedert een paar maanden door de Keizer afgezet wegens verregaande knevelareien.-

Nachtherberg Hamamuts
afgelegd 9 mijlen

34^e dag den 30 maart

Te zes uren brakken wij van Hamamuts op- na twee mijlen afgelegd te hebben trokken wij over de rivier Hindugamu de bedding dezer rivier is zeer breed en de afstroming ~~xxx~~ foormeerd daarin twee stukken welke wij beide met vaartuigen overtoogendoordæen het de verlopen nacht geregend had, ging er een sterke stroom de schuite voerders waren zeer behendig in haar varen zoo dat wij met al onze bagage zonder enig letsel overkwamen nauwelijks waren wij weder voortreisende toen wij over een uitgestrekte vlakte de top van de vermaarde Fuisiberg voor een oogenblik in het zicht kregen op een afstand van twintig mijlen,- hetwas prachtig en majestieus om desselfs met sneeuw bedekte kruin waarop de zonnestralen glinsterde, hoog boven de wolken te aanschouwen,- Ik herrinnerde mij hier bij het even prachtige gezicht op de piek van Fenerif in 1816 toen ik aan boord van zeilschip Nuessau naar Indie stevende.

Middagherberg Foekrai.

